

Glossari

En aquest dossier apareixen conceptes i idees entorn de la ruralitat, la perifèria, les pràctiques contextuais... i moltes altres idees que configuren el que hem volgut plasmar en tots els articles. Aquí teniu un petit recull de termes que configuren tot aquest univers. Aquests conceptes provenen de diferents disciplines: des de l'art fins a la història, la geografia, la sociologia i l'antropologia, i molts comparteixen límits i es poden explicar de moltes maneres.

Text > KETA CAPDEVILA WERNING, gestora cultural que treballa a l'equip del Sismògraf

Art *in situ* o situat: situar és estar íntimament lligat al lloc on es crea i on es presenta l'obra. En anglès, hi ha dos termes que hem adoptat totalment en el nostre vocabulari: *site-specific art* i *site-responsive art*. Aquests dos termes, a grans trets, es diferencien perquè el primer denomina una pràctica feta expressament (o adaptada) per a un lloc concret; el segon, fa un pas més,

i anomena una pràctica que es duu a terme com a resposta o com a trobada d'un lloc. El paper dels artistes en l'art *site-responsive* és d'implicació, d'investigació del lloc, de la seva gent, de la història, de la comunitat.

En general, ambdós termes permeten revalorar l'indret on es desenvolupa, proporcionen una mirada nova i recuperen un espai públic, alhora que també poden establir un diàleg amb la comunitat.

Arts vives: són formes d'expressió que es desenvolupen en un moment i un lloc determinats, amb un públic i amb intèrprets que les duen a terme. Més enllà de les arts escèniques tradicionals, les arts vives engloben una gran varietat de gèneres, com la dansa contemporània, el teatre, el circ, les *performances*, entre moltes altres formes d'expressió artística, que sovint són híbrides i han traspassat les

>> Llonovoy és un creador indígena mallorquí reubicat a Sant Jaume de Llierca. L'humor i el collage són només dues de les formes que emprà per fer poesia, escenografies, obra visual, performances, joguines... (Foto: LLONOVY)

>> Freeze, de Nick Steur, als jardins de Can Vayreda d'Olot, en el Sismògraf 2023. (Foto: FESTIVAL SISMÒGRAF. MARTÍ ALBESA.)

barreres dels gèneres tradicionals. Es diferencien de les arts plàstiques (instal·lacions, pintura, escultura, il·lustració...) perquè en aquestes darreres no hi intervenen les persones en el moment de les actuacions, són estàtiques i no solen ser efímeres.

Cosmopolitisme: identitat no relacionada amb un lloc concret, sinó que es difon en una generalització, que es pot concentrar en la frase «ser ciutadà del món». Com a rerefons ideològic, hi ha la concepció que tots els éssers humans formen part d'una única comunitat i que tots són iguals. En el context en el qual ens trobem, el cosmopolitisme no té cabuda, sinó que prima el lloc on hom s'identifica, amb el qual estableix una relació o en el qual arrela.

Cultura regenerativa: parlar de cultura regenerativa vol dir parlar de disseny regeneratiu, que són els processos que restauen, revitalitzen i milloren els ecosistemes malmesos. Tot i que és un concepte que neix de l'ecologia, té una mirada holística i es refereix a la regeneració de sistemes tant socials i econòmics, com ambientals i culturals. A diferència de la sostenibilitat,

que pretén mantenir els ecosistemes i preservar-los, els dissenys regeneratius fan un pas més per aportar-hi una millora.

En el sentit ampli de la cultura, es parla de *cultures regeneratives*, tal com s'ha especificat en el paràgraf anterior, però si ho apliquem a les arts, podem pensar en cultures regeneratives en tant que posen consciència en el medi que ens envolta i en la seva preservació i conservació; incideixen en un treball amb la comunitat, amb la inclusió i l'atenció a la diversitat, i tenen present el territori i els seus habitants en les seves pràctiques.

Ecofeminisme: moviment, teoria, filosofia i *modus vivendi* en els quals, d'una manera molt resumida, conflueixen el feminisme i l'ecologia. És a dir, en aquests dos termes es posa en relleu la crítica vers el capitalisme i el patriarcat, que han exercitat una relació de domini i d'explotació de l'entorn i les persones vulnerables. L'ecofeminisme reivindica unes condicions de vida dignes per a tots els éssers, les cures entre les persones, la voluntat de tenir uns entorns saludables i de desviar la mirada androcèntrica i an-

tropocentrista cap a una altra d'igualitària i regenerativa.

De fet, s'hauria de parlar de *ecofeminismes*, perquè engloba moviments diversos, amb posicionaments i teories diferents, que exploren altres vies a partir d'aquesta dicotomia entre feminisme i ecologia. En tots els casos, però, es pot dir que implica un compromís social, polític i ètic.

Geocreativitat: aquest terme (reivindicat per Rosa Cerarols) posa èmfasi en el paper de la geografia com a incentivadora creativa i alhora, com a agent creador en si mateix. Així, el territori, el paisatge o el lloc no és un simple contenidor on esdevenen pràctiques artístiques, sinó que condiciona aquestes pràctiques i hi intervé com un agent més. I més enllà, la creativitat mateixa inclou moltes geografies, i alhora, les pràctiques artístiques creen geografies. Aquesta interrelació entre geografia i creativitat obre tot un món de relacions, de pensaments, i connecta les comunitats amb el territori.

Glocal: aquest terme barreja la ja obsoleta dicotomia entre *local* i *global*. D'una banda, la globalització

que tant ens va ocupar i enlluernar els últims anys, ens va permetre una connectivitat, el coneixement del món i la immediatesa de les notícies, i sembla que diluïa les particularitats de cada indret i les universalitzava totes, esborrant el que feia únic cada indret. D'altra banda, allò local esdevenia poc important, el cosmopolitisme («soc ciutadana del món») no tenia en compte les arrels, la identitat lligada al territori, i renegava subtilment de la petitesa de les localitats. El concepte *glocal* vol situar-nos al món, però des de les idiosincràsies de cada indret, valorant precisament tot el que s'havia menystingut. Som locals, però tenim les mateixes necessitats, moti-

vacions i preocupacions que la resta, vivim al mateix món i formem part de la mateixa xarxa (pensa globalment, actua localment).

Neoruralitat: els neorurals són col·lectius de persones que s'instal·len al camp (a zones rurals) procedents d'àmbits urbans, i que hi desenvolupen formes de vida alternatives. Aquesta migració de la ciutat al camp s'ha donat en diferents moments de la història, i l'última onada va tenir lloc arran de la pandèmia de la covid-19. Les persones que hi migren busquen zones amb menys densitat de població i estar a prop de l'entorn natural, entre d'altres.

Perifèria: aquest concepte va lligat al de *centre*. Així, centre i perifèria s'autodefineixen l'un a l'altre, tal com concreta la Llei de la dependència, una relació de poder en què el centre domina la perifèria. Aquesta dualitat ha estat àmpliament qüestionada des de diferents disciplines, i una de les crítiques més conegudes que s'hi fan és que sense determinar un centre, no existeix la perifèria, i aquesta és alhora relativa i canviant. Segons Bourdieu, no hi ha hagut mai centres ni perifèries, sinó que són relatius i, alhora, dependents. Tradicionalment, el concepte de perifèria s'ha equiparat amb altres com ara marge, despoblament, subdesenvolupament, passat, tradi-

>> Taller que va finalitzar amb l'espectacle participatiu *La Bugada*, de *La Buena Compañía*, al safareig de les Planes d'Hostoles el 2019.
(Foto: MARTA AUMATELL)

>> Imatge de l'espectacle Sfumato (Assajant per la caiguda dels contorns) de la companyia Llum de Fideu a la llera del Fluvià, a Olot.
(Foto: FESTIVAL SISMÒGRAF 23. MARTÍ ALBESA.)

ció, camp, poble, ruralia... En termes de geografia, política i societat, servia sobretot per referir-se a les desigualtats entre un suposat centre privilegiat i unes perifèries marginades.

Avui dia, aquesta dicotomia es considera obsoleta, com es pot veure en tots els articles d'aquest dossier. Actualment, centre i perifèria (tot i que entesos en uns altres termes) continuen sent espais de dependència, sí, però mútua: les interrelacions entre ambdós són constants, continuades i a dues bandes, i tot i les diferències (que hi són!), no es pot considerar que hi hagi un espai de privilegi i un espai de decadència. Ans al contrari, no deuen ser els espais de marge, ara, els espais de llibertat?

Paisatge: pot ser tant un lloc com un imaginari. És una àrea construïda tant per factors culturals com per factors naturals, però que esdevé paisatge per la definició que en fa la població. Co-neixem els paisatges en l'art, a les fotografies i en altres suports materials, però també és una percepció subjectiva d'un entorn concret.

Pràctiques artístiques comunitàries: les pràctiques artístiques comunitàries impliquen diversos agents de la comunitat per dur-se a terme, de manera que es fan de manera conjunta, en un procés continuat en el temps. Els objectius d'aquestes pràctiques són

diversos: la sensibilització del públic vers el fet artístic, la cohesió social, la transformació i el creixement personal i de la comunitat.

Pràctiques artístiques contextuais: consisteixen en pràctiques que tenen a veure amb el context, entès en el sentit més ampli. Són unes pràctiques artístiques que es fan en un espai concret, que és alhora un lloc, un entorn social, cultural, econòmic, històric..., és a dir, és un indret on viu una comunitat concreta. I és en aquest context i tenint en compte tots els agents on es desenvolupen les pràctiques artístiques. Per tant, el territori on tenen lloc és cabdal per entendre-les i situar-les.

Quart paradigma: en el marc de les noves ruralitats, el quart paradigma fa referència a la tornada al món rural per gaudir d'un estil de vida a prop de la natura, amb consciència agroecològica, un entorn saludable i un compromís amb el territori.

Reterritorialitat: fa referència a la transformació i la resignificació d'espais, per convertir-los en llocs on es manifesten narratives i identitats noves i on, alhora, podem veure el territori amb una altra mirada. No es tracta únicament d'un espai físic, sinó que és en aquest sentit ampli de territori en què es posen en primer pla la comunitat que hi viu, la història i les històries

pròpies, les cultures, i la relació dels diferents agents que hi ha.

Ruralitat i noves ruralitats: quan parlem de la ruralia, entenem que parlem del camp en oposició a la ciutat. Més enllà, avui en dia parlem de nova ruralitat (cal esmentar aquí el llibre coordinat per Joan Nogué i Rosa Cerarols *L'altre món rural: Reflexions i experiències de la nova ruralitat catalana*, de Tigre de Paper [2022], una obra coral que ja és de capçalera), un terme que vol posar èmfasi en el canvi que hi ha hagut des d'un passat recent, i marcar diferències amb els qualificadors estereotipats que han acompanyat la ruralitat, com ara antiga, immòbil, passada, idíl·lica, natural... entre d'altres. Des del Fòrum de la Nova Ruralitat, la defineixen com una «ruralitat sense estereotips, esperançadora i constructiva». Les noves ruralitats (cal afegir-hi el plural, ja que no només n'hi ha una), són uns espais molt diversos, complexos, que generen valor i significats, i que estan lligats al medi ambient, al compromís social i a la cultura de proximitat.

Territori: es tracta d'un espai que es delimita per la geografia, la història, la política i la societat; per tant, és una construcció cultural d'un espai determinat. La comunitat que viu a cada territori hi estableix uns vincles d'identitat i d'identificació, i alhora, es defineix com un espai físic i geogràfic.